

זכרון עולם
 איש חי
 רב פעלים
 רודף צדקה וחסד
 ר' **משה שניצר**
 ז"ל
 ב"ר מנחם מנדל ז"ל
 תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

זכרון עולם
 האשה
 החשובה ורודפת
 צדקה וחסד
 מרת
ורדה שניצר
 ע"ה
 ב"ר מאיר ז"ל
 תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1183

מסכת מועד קטן י"א - י"ז • עדויות א', י"א - ב', א'

בס"ד, כ"א שבט תשפ"ב

השבוע בגליון

- ◆ הזהרו בכבוד שלוחי בית הדין
- ◆ דין כפיית המיטה והמנהגים המסתעפים ממנו
- ◆ מדוע היום אין מקיימים הלכה זו?
- ◆ להפוך את המיטה שבה נפטר המנוח
- ◆ הפיכת המראות

- ◆ האבל רשאי ללמוד דברים מעציבים?
- ◆ תכלית ימי האבלות
- ◆ למסור לשון הרע לדיינים, מתי וכיצד?

- ◆ חנוכת הבית - יש מקור?
- ◆ חנוכת בית כנסת
- ◆ חנוכת בית בארץ ישראל
- ◆ לבשו בגדי לבן שבעה ימים לרגל סיום הש"ס
- ◆ אבל אסור בדברי תורה

בשורה לקוראי הגליון!
 ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
 להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

המירדך

לא היו לו סיכויים רבים. הוא ידע זאת היטב. אך תחושת החמצה הצורבת הרתיחה את דמו ודרבנה אותו לשעוט קדימה, מהר יותר, גבוה יותר, חזק יותר. **כעבור** מספר שעות, הוא עשה את דרכו חזרה לביתו. נשימתו קצרה, דמו הלם בראשו ובכל גופו, השמש קפחה על קדקדו, וחולשה אדירה פושה באיבריו הדואבים. שריריו המתוחים זעקו למנוחה. ידיד נאמן סייע בידו לרדת מן הסוס ולהשען על גזעו הרחב של עץ אלון. ידידו הטוב התרחק בהבנה, והוא נתן דרוך לדמעותיו. **הכל** התחיל בשעות הצהריים. עד אז הכל היה כל כך טוב, כעת הכל היה כל כך גרוע. **הם** הכירו שנים רבות, מיומו הראשון עלי חלד. לבה של אמו חדל מלפעום, ובו ברגע הוא החליט ליטול אותו תחת חסותו ולגדלו בחום. מעולם הוא לא הצטער על כך. בכל עת שהציגו לפניו חביריו, היו הללו מרעיפים תשבחות על ראשו, מהללים את הצלחתו, וחוזים לו עתיד מזהיר. הוא עוד יעפיל על כל הסוסים שבאזור, היו חוזרים ואומרים לו. כן, זה היה סוס. הטוב מכולם. המשוכח שבהם. **מידי** בוקר, בזריחת החמה, היה מיודעונו חוגר את האוכף על סוסו, היסוס, קופץ מעליו, בועט בצלעותיו, והשניים דהרו בעמק ובהר, מדלגים על

דף ט/א ביום השמיני שלח את העם חנוכת הבית - יש מקור?

בכל מקום שבו יהודים מתיישבים, ראשית הם מקימים בית כנסת. כתקנת חכמינו ז"ל (עיין רמב"ם הל' תפילה פרק י"א הלכה א', טור ושלחן ערוך או"ח סי' ק"ג). רבים נוהגים לחגוג ברניה ובצהלה את חנוכת בית הכנסת, בשירות ובתשבחות, סעודה ודברי תורה.

באוצר הספרים היהודי נשתמרו ספרים וקונטרסים לרוב, שיצאו לאור עולם לרגל חגיגות חנוכת בית כנסת. בשלהי קונטרס מיוחד שהוציא לאור הגאון ר' מרדכי גרוס שליט"א, מצוייה רשימה של שלש מאות שלושים וחמישה קונטרסים שיצאו לאור בעת חנוכת בתי כנסת שונים, עם נוסחאות לאמירת מזמורים, כל מקום לפי מנהגם. במאמרנו נעקוב אחר מקור מנהג זה, לאור המבואר בסוגייתנו.

גמרתנו מביאה פסוקים העוסקים בחגיגת גמר בניית בית המקדש על ידי שלמה המלך. שבעה ימים רצופים ארכה חגיגה זו, שצויינה במאכל, משתה וקרבתו. "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁלַח [שלמה המלך] אֶת הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ וַיִּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל כֹּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְדָוִד עַבְדּוֹ וְלִישָׁאֵל עַמּוֹ" (מלכים א' ח/ס).

אחת הסיבות, מבין רבות, לכך שהם הלכו שמחים וטובי לב, הינה משום שנמחל להם עוון יום הכיפורים. כך אומרת הגמרא, לאחר שבמהלך שבעת ימי החגיגה חל יום הכיפורים, ובשל מצוות חנוכת בית המקדש העם לא צם, יצאה בת קול ואמרה: "כולכם מזומנים לחיי העולם הבא". הדבר מעניק לנו אפשרות להבין עד מה חשבה חנוכת בית המקדש. גם כיום אין אומרים תחנון בימים שבין יום הכיפורים לסוכות, זכר לחגיגה זו (שבלי הלקט סי' ל' - שכ"ג שכן המנהג בוורמיישא ובמגנצא, והובא בב"י או"ח סוף סי' קל"א, וכן נפסק בשו"ע או"ח סי' קל"א סעי' ז).

חנוכת בית כנסת: ראוי לציין את דברי הראשונים, כי השמחה שנערכה על ידי שלמה המלך עם השלמת בניין בית המקדש, היא מצווה מן התורה - יותר משמחה של מצווה לגומרה של תורה, הנלמדת גם היא משלמה המלך (מדרש תחילת שיר השירים) - כפי שדרשו חכמים את הפסוק (דברים יב/יב) "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם" (ראה תלמיד ר"י מפריש בשם רבינו יחיאל מועד קטן ט/א, ועיי"ש ביאור נוסף בשם ריב"ם, ועיי" משך חכמה במדבר י/י, ובהעמק דבר שם). בשו"ת לבושי מרדכי (ח"ד סי' כ') רואה בכך מקור לחגיגת חנוכת בית הכנסת, שהוא בית מקדש מעט.

מעניין, כי יש הסוברים, שגם חנוכת בית פרטי נחשבת מצווה, ואף סעודה הנערכת לרגל המאורע נחשבת סעודת מצווה. אמנם, לדעת פוסקים רבים אין זו סעודת מצווה, מפני שאין כל

זעילוי נשמת

מרת **שרה סיבוני** ע"ה
 בת אסתר ע"ה נלב"ע כ' בשבט תשס"ה
תנצב"ה
 הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **שמעון סיבוני** ומשפ' שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **שמעון פלס** ז"ל
 ב"ר אליהו ז"ל נלב"ע כ"א בשבט תשס"ח
תנצב"ה
 הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

א"מ הר"ר **אברהם נח ליפסקר** ז"ל ב"ר יצחק מאיר יהודה הלוי ז"ל נלב"ע ו' באדר תשנ"ח
 א"מ מרת **שרה ליפסקר** ע"ה ב"ר חיים יוסף זלובסקי ז"ל נלב"ע כ"א בשבט תשנ"ט
תנצב"ה

מצווה להשלים בניין או בית פרטי (תשב"ץ קטן סי' ק"ע בשם מהר"ם, הובא ביש"ש ב"ק פרק מרובה סי' ל"ז), אך אחרים סוברים כי יש בכך מצווה.

חנוכת בית בארץ ישראל: השאלה המתבקשת היא, מה מצווה יש בחנוכת בית פרטי? ובכן, הבאר שבע כותב כי מדובר בסעודת חנוכת בית בארץ ישראל, שכן, יש מצווה לחנוך בית בארץ הקודש, כמבואר בירושלמי (סוטה פ"ח הל' ד'), ולפיכך, יש מקום לסעוד בהשלמת מצווה זו, שהרי עם סיום מצווה עורכים שמחה (עיי"ש המקור מסיים מסכת ועוד). אולם החנוך בית בחוץ לארץ אינו מקיים כל מצווה, וגם סעודתו אינה סעודת מצווה. המגן אברהם (או"ח סי' תקס"ח ס"ק ה') מביא את דבריו כמו גם את דברי הים של שלמה אשר כתב כי "מי שהוא ירא אלוקים ורוצה לחנוך ביתו בתורה ובמצוות, וליתן שבח למקום אשר חננו, ולא הניח מתחילה לשתות בביתו ולשחוק בו ולנהוג קלות ראש, אלא מתחילה עושה סעודה לחנכו ולומר בו דברי תורה... שפיר הוא סעודת מצוה".

מעניין לציין, כי יש מן האחרונים שציידו, שסעודת חנוכת הבית היא סעודת מצווה בגין קיום מצוות המזוזה... (עיי' שו"ת דברי מלכאל ח"ד סי' ח', ארץ צבי ח"ב ח"י על מסכת שבת אות כ"ט).

דף ט/א ויעש שלמה וכו' שבעת ימים

לבשו בגדי לבן שבעה ימים לרגל סיום הש"ס

האם סעודת בר מצווה הנערכת ימים אחדים אחר מועד כניסת הנער לעול מצוות, נחשבת סעודת מצווה? זו אחת השאלות המעשיות בהן נעסוק במאמר שלפנינו.

מעשה בתלמיד חכם שקיבל על עצמו, שלא להשתתף בסעודות שאינן סעודות מצווה. לימים תכפו עליו בקשות שונות להשתתף בסעודות, והוא פנה אל בעל החוות יאיר (שו"ת, סימן ע') שיורה לו ויפרט, מהי "סעודת מצווה" ומהי "סעודת רשות".

בפתח תשובתו מדגיש החוות יאיר: "תשובה קשה מאד לתת גדר לסעודת מצווה, וכמו שכתב הפילוסוף הפרטים לא יכללום המספר". בתוך דבריו דן החוות יאיר אם סעודה הנערכת לרגל סיום מסכת, שלא באותו יום בו סיימה, נחשבת סעודת מצווה. הוא מסיק כי יום או יומיים אחרי סיום המסכת, עדיין נחשבת הסעודה כסעודת מצווה. שהנה, הבית יוסף (או"ח סימן תרס"ט) מביא, כי המקור לעריכת סעודה לרגל סיום מסכת, הוא מכך ששלמה המלך ערך שמחה גדולה לרגל חנוכת בית המקדש. מאחר ששמחה זו נמשכה על פני שבעה ימים - יש ללמוד כי גם אם הסעודה אינה נערכת בו ביום, עדיין סעודת מצווה היא וכך פוסק הפתחי תשובה (יו"ד סימן רמ"ו ס"ק ח').

מאידך, בים של שלמה (ב"ק פרק מרובה סימן ל"ז), המתייחס לעריכת סעודה לנער בר מצווה לא ביום כניסתו לעול תורה ומצוות, מביע פליאה על הדבר - "לשמחה זו מה עושה?". אמנם, שלמה המלך ערך שמחה שבעה ימים לרגל חנוכת בית המקדש, ובגמרתנו אף מבואר כי אפשר היה לדחות את תחילת ימי השמחה ימים אחדים לאחר חנוכת הבית, אך אין לדמות בין חנוכת בית המקדש, שהיא שמחה גדולה ועצומה לכלל ישראל, לבין סעודת מצווה אחרת (ראה שו"ת דברי מלכאל או"ח ח"א סימן ג' אות ב', שו"ת מהר"ם בריסק ח"א סימן קל"ג).

עם זאת, המהר"ם בריסק (שם) כותב, כי המסיים בעצמו, שעורך סעודה יום אחר כך, כלפיו נחשבת זו סעודת מצווה, כי שמחתו גדולה ורבה, אך האנשים המשתתפים בסעודה ולא סיימו את המסכת, אינם יכולים להחשיב זאת כסעודת מצווה.

נידון זה מעשי ביותר לגבי תענית בכורות בערב פסח.

כידוע, מנהג ישראל שהבכורות מתענים בערב פסח, ונפטרים מתענית זו על ידי השתתפות בסעודת סיום מסכת, שהיא סעודת מצווה. המהר"ם בריסק כותב, כי אם מסיים המסכת סיימה יום לפני ערב פסח, ורק את סעודת המצווה הוא עורך בפסח - אין הבכורות יכולים להשתתף בה ולאכול, כי אינה סעודת מצווה עבורם.

עריכת סעודת מצווה לרגל סיום לכבוד גומרה של תורה, מנהג עתיק ביותר הוא, עד שבעל תוספות יום טוב (תענית פ"ד משנה ח') כותב, כי לא אנו למדנו משלמה המלך לערוך סעודת סיום מסכת, אלא שלמה המלך ערך חנוכת הבית לבית המקדש, לפי שלמד כן מן העובדה שעורכים שמחה לרגל גומרה של תורה...

מעניין לציין, כי בקהילות ישראל נהגו לייקר ולהחשיב ביותר את מעמדי הסיום. בספר מנהגי וורמייזא (אות רס"ב עמוד ק"ז) מובא, כי כשסיימו ששת סדרי משנה היו כל בני הקהילה מתקבצים בבית אב בית הדין, שנשא בפניהם דרשה נאה, לאחר מכן היו מסיימים את המשניות ובמשך שני ימים היו עורכים משתה ושמחה בביתו של אב בית הדין, בו סעדו, שרו, ואף התפללו, והחלו ללמוד את הפרק הראשון של מסכת ברכות.

הגרא"מ ש"ך זצ"ל סיפר, כי בעיירות שבליטא היו הכל לובשים בגדי חג שבעה ימים לרגל סיום הש"ס. כל נשות הקהילה אפו ובישלו כדי לזכות להשתתף בשמחה הגדולה, ותגדל שמחת התורה (אתקינן סעודתא, סעודת סיום עמוד ד', וראה עוד בספר יומא טבא לרבנן).

דף טו/א אבל אסור בדברי תורה מדקאמר רחמנא ליחזקאל דום

אבל אסור בדברי תורה

בגמרתנו מבואר כי אבל אינו רשאי ללמוד תורה. וכך נפסק להלכה (שולחן ערוך יו"ד סימן שפ"ד סעיף א'): "אבל, כל שבעה ימים אסור לקרות בתורה, נביאים וכתובים, משנה, גמרא, הלכות ואגדות".

משוכות, מקפצים מעל שיחים קטנים ונהנים מן הבקרים הקסומים.

נעצת ידידים טובים הוא סיפק לסוסו את המזון המשובח ביותר, אימן אותו בצורה הטובה ביותר, עד אשר סוסו היקר והטוב הפך לגאוות המחוז כולו, וכעבור זמן לא רב, הסוס הוכתר כסוס המהיר ביותר! על כך היתה גאוותו.

היום בצהרים, רוח שטות נכנסה בסוסו האהוב. הוא הניח לפניו ארגז פירות שכה אהב, לפתע הסוס בעט בארגז, הפנה את ערפו לבעליו והחל בורח לעבר ההרים.

הוא הכיר את סוסו טוב מידי, מכדי שישלה את עצמו כי הוא עשוי לחזור. מבטו הזועם של הסוס - הוא תמיד טען שהוא מבין במבטים של סוסים - וריצתו הטרופה, לימדוהו, כי אם לא ימהר לעשות את אשר יש לעשות, שוב לא יהא מה לעשות.

צווחותיו וזעקותיו מילאו את האזור. עד מהרה נחפזו איכרים חסונים וקלשוניהם בידיהם כדי לסייע לחברם, בעוד עיניהם בולשות אחר האריה, או מי-יודע-מה, שהחריד את שלוותו של ידידם ואיים על חייו.

הוא עמד במרכז חצרו, בלחיים חיוורות ובראש מושפל.

הם נעמדו סביבו בגורן גולה, כאומרים להגן עליו מפני כל צרה שלא תבוא, ותלו בו מבט שואל.

- **הסוס** שלי ברח, הצליח לפלוט בעיניים כבויים.

- **מה** בכך, אחא, ניער אותו איכר רחב בטפיחה הגונה על שכמו השמוטה, נתארגן ונחזיר אותו הביתה. אל תדאג.

שאוותיהם הרועמות של האיכרים והשכנים מילאו את המרחבים. היתה זו עת בציר. השדות המתיני שיטלו מעליהם את המשא הכבד, הזהוב. החיטה הבשלה נעה בכבדות ברוח הצהרים שריחפה מעליה, מוכנה להחפן בחרמש ולהתלכד לאלומה, אך הכל זנחו את עבודתם בשדה ובגורן, כדי לסייע לחברם האהוב להחזיר את סוסו, והמשימה הדחופה מילאה אותם ברוח נעורים.

בקבוקים בגדלים שונים שנשלפו מאי שם, והועברו מיד ליד, הגבירו את אחוות הקבוצה, שנתנה את קולה בשירי בצאתה אל האתגר הגדול מכולם. לתפוס את הסוס המהיר ביותר.

נעבור שעה ארוכה נראה צילו של הסוס על אחד ההרים. הם עצרו באחת. הצופה שבחבורה, בעל עין של נץ, נעמד על סוסו, עצם את עינו האחת, זו העיוורת, והביט אל ההר דרך גליל מוארך.

הוא שם, הנהן לחביריו בהתרגשות.

הם התפצלו לארבע קבוצות. קבוצה אחת חסמה את תיב הבריחה אל הנהר. קבוצה אחרת טיפסה אל הר מקביל, כדי להרתיע את הסוס ולהבריחו אל הצד השני. קבוצה שלישית נפרסה סביבות ההר שעליו עמד הסוס והקבוצה הרביעית, בראשה בעל הסוס הנרגש, התכוננה לטפס אל ההר. אל הסוס בכבודו ובעצמו.

יש לו שמיעה יותר טובה מלכולנו יחד, התרה בעל הסוס בחביריו הגאמנים, ובבת אחת חלצו הכל את נעליהם ופסעו חרש במעלה ההר. הסוס עדיין ניצב על עומדו מאחורי סלע גדול. אי אפשר היה לראות אותו, אך מידי פעם נראה זנבו הארוך מתנופף באצילות על רקע השמים התכולים.

שלא תעזו לחבוט בו, שב והתרה בעל הסוס בידידיו.

נשימתו הלכה והתקצרה. חזהו עלה וירד במהירות וכמעט שלא עצר כח להמשיך בדרכו, אך הוא התעקש לבצע את המשימה בעצמו.

הגיע הרגע. תשעה מחביריו הקיפו את הסלע, הצופים מן ההר השני סימנו להם כי הסוס אינו מבחין בכל המתרחש, ובעל הסוס התקדם בלאט לעבר סוסו.

ברגע אחד הוא חשף את עצמו מול הסוס. הסוס צנץ ברוגזה, הניף אל על את שתי רגליו הקדמיות, חבט אותן בקרקע ופתח בדהרה. אחוז געגועים פתח בעל הסוס בריצה כשהוא מותח את רגליו

ברם, יש דברים אותם רשאי הוא ללמוד (שם סעיף ד'): "אבל מותר לקרות באיוב ובקינות ובדברים הרעים שבירמיה ובהלכות אבלות".

האבל רשאי ללמוד דברים מעציבים? הבה נחקורה. האם האבל אינו חייב במצוות לימוד תורה, אך הותר לו ללמוד דברים מעציבים, או שמא הוא חייב במצוות לימוד התורה, אלא שעליו להתמקד בדברים מעציבים בלבד.

לאורך הדורות עסקו רבים בשאלה, כיצד אפשר ליישב את דברי גמרתנו לאור המבואר במסכת סוכה (כה/ב), כי אבל חייב בכל מצוות התורה, למעט מצוות התפילין. משמע, כי במצוות לימוד תורה הוא חייב, ומדוע בגמרתנו נאמר שאינו רשאי ללמוד תורה?

מכח קושייה זו הסיק הערוך לנר כי אבל חייב במצוות תלמוד תורה, אך גדרוהו לכל ילמוד בכל אשר יחפוץ כי אם בדברים מוגדרים שקבעו חכמים כי אינם מביאים לידי שמחה. השדי חמד (חלק ב' מערכת ו' כלל ט"ו) נוקט גם הוא כדברים הללו: "ומי פטר אותו מעסק בדברים הרעים?". כלומר, ככל יהודי, חייב האבל לקיים את מצוות תלמוד תורה.

אולם המהר"י עייאש, כותב בספרו מטה יהודה (סימן שפ"ד), כי אין להסיק כדבריו, שהרי רבותינו הראשונים שטחו גם הם שאלה זו ולא הגיעו למסקנתו. הנה, הריטב"א מתרץ שאלה זו באפנים אחדים, בין היתר הוא מבאר, כי אמנם הגמרא במסכת סוכה אומרת שחייב בכל המצוות "חוץ מן התפילין", אך אין כוונתה שחייב בכל המצוות, כי יש יוצאות מן הכלל.

לדבריו, איפוא, אין מצוות תלמוד תורה לאבל, אלא שאם הוא חפץ, הוא רשאי ללמוד בדברים המעציבים. בערך השולחן (סימן תקנ"ד ס"ק א') הביא להלכה את דברי המטה יהודה וכתב, כי הוא הדין לגבי תשעה באב, בו אסור ללמוד תורה כי אם בדברים המעציבים - שמי שאינו רוצה ללמוד אינו חייב, כי אין מצוות תלמוד תורה בתשעה באב [אך בהשטמות לסימן תקנ"ד כתב שאין כן דעת החכם צבי בסימן ק']. **תכלית ימי האבלות:** מדוע אכן פטור האבל ממצוות תלמוד תורה? בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל מוסרים (ראה הליכות שלמה, תשעה באב) שהסביר כי תכלית ימי האבלות היא שהאבל ישב דומם, כפי שאומרת גמרתנו שבשעה שהודיע הקב"ה ליחזקאל הנביא שאשתו עומדת למות, ציווהו: "הֲאֵקֶךָ דָם מֵיָמִים". בימים אלה על האבל להתבונן במה שאירע לו, ויתן את ליבו לשוב אל השם.

יש להדגיש כי שאלה זו לא הוכרעה בין הפוסקים. הגר"ח פלאגי למשל (מועד לכל חי סימן י' אות כ"א), חולק בתוקף על שיטת השבט יהודה וערך השולחן וכותב, כי לא זו בלבד שאנו מצטערים על כך שהנשים לא זכו למצוות תלמוד תורה, עוד באו להוסיף שגם האנשים פטורים ממצווה זו בימי אבלם... **הנחת תפילין בימי האבל:** בתחילת המאמר הזכרנו את דברי הגמרא במסכת סוכה כי אבל פטור ממצוות תפילין. יש לציין, כי בגמרא להלן (כא/א) נחלקו התנאים בפרטי דין זה ולהלכה נפסק כי רק ביום הראשון לאבלותו אסור האבל בהנחת תפילין (שולחן ערוך אורח סימן ל"ח סעיף ה').

דף טז/א דאי מתפקר בשליחא דבי דינא

למסור לשון הרע לדיינים, מתי וכיצד?

הגמרא בסוגייתנו עוסקת, בין היתר, באופן הנהגתו של בית דין בשעה שהוא נדרש לזמן לפני אדם שנתבע לדין תורה, והגמרא דורשת מן הפסוקים של פרשת קרח ודתן ואבירם, שנחלקו על משה רבינו ע"ה, כיצד על בית דין לקרוא לאנשים להתייצב בפניהם.

נתבע לדין שחירף וגידף את שליח בית הדין: בין היתר למדים מפרשה זו, כי אם הנתבע חירף וגידף את השליח ששוגר על ידי בית הדין, רשאי השליח לספר לבית הדין את אשר אירע ואין בדבר משום איסור לשון הרע, וכך נפסק להלכה (רמ"א ח"מ סימן ח' סעיף ה'; וראה בחידושי הפלאה שם). המקור לדין זה הוא מכך שמשנה רבינו ידע שדתן ואבירם אמרו לשלוחו "העיני האנשים ההם תנקר". מניין ידע זאת משה? ודאי השליח ששיגר אליהם הוא שסיפר לו זאת (רש"י וריטב"א).

זהרו בכבוד שלוחי בית הדין: את טעמה של הלכה זו מנמק הריטב"א בכך, שהנידונים יהיו זהירים בכבודם של שלוחי בית הדין, כי יידעו שחברי בית הדין יתוודעו להתנהגותם הבלתי ראוייה, אם יעשו כן.

דתן ואבירם - בעלי מחלוקת: רבותינו האחרונים תמיהים, איך אפשר להביא ראיה מדתן ואבירם, הן הללו היו בעלי מחלוקת, ובירושלמי (פאה פרק א' והובא במגן אברהם סימן קנ"ו) מבואר, כי מותר לומר לשון הרע על בעלי מחלוקת? מעתה, יתכן ששליח בית דין אינו רשאי לספר לשולחיו את אשר עוללו לו, ורק בדתן ואבירם לא חשש השליח לספר, מפני שבעלי מחלוקת היו דתן ואבירם (ש"ת יהודה יעלה אורח סימן ר"ג ועוד).

שאלה זו העלה החתם סופר זצ"ל לפני הגאון רבי יהודה אסאד זצ"ל (שם), ועיי"ש משי"כ ליישב. לימים נדרש לשאלה זו הגאון רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל (ש"ת שואל ומשיב מהדורא תליתאה תשובה פ') שהסביר, כי ההיתר לספר לשון הרע על בעלי מחלוקת תקף רק אם המספר חושב כי יש תועלת בדבר, או שעל ידי כך אפשר יהיה להשיב את השלום ביניהם. ברם, אין היתר לספר לשון הרע סתמי על בעל מחלוקת. מכאן, שאין די בכך שדתן ואבירם היו בעלי מחלוקת, ומכך ששלוחו של משה רבינו שח בפניו על אודות התנהגותם הנלוזה של דתן ואבירם כלפיו, אנו למדים כי שליחי בית דין רשאים לנהוג כן.

גם החפץ חיים זצ"ל פוסק כן להלכה (חפץ חיים הלכות לשון הרע, כלל ח' סעיף ח'), והביא (בבאר מים חיים שם ס"ק י"ז), כי כן כתב בגליון הש"ס בירושלמי (פאה פרק א').

מקצה לקצה. הנה, הנה, הוא שלח את ידו העבה אל הסוס, וכמעט לפת את הרסן באצבעותיו העבות. אך לפתע, רפו ידיו לצדדים, והסוס נמלט על נפשו.

עייבו אותו, אין מה לעשות, הורה לחביריו הנאמנים. ברקע הצטמקה דמותו של הסוס שדהר אל הבלתי נודע.

בתהלוכה עצלה עשו האיכרים את דרכם חזרה אל הכפר. השמש קפחה על ראשם, והם עצרו למנוחה קלה.

הוא התעורר ממחשבותיו והרגיש צורך לספר לחביריו הטובים על מה שאירע. הם היו כל כך המומים, חלקם גם כעוסים, עד שלא דיברו איתו מטוב ועד רע. הוא אסף את כוחותיו, פנה לעברם ולאחר שבירך אותם על אומץ לבם, והודה להם על הרעות הנפלאה שגילו, הסביר להם כשקולו נשנק: "אם הייתי תופס אותו, הוא כבר לא היה המהיר ביותר... אתם מבינים? איך יכול הייתי לתפוס אותו, אם בו ברגע כבר אין לי בו כל צורך?"

אם ה'סוס' מזכיר למי מאיתנו את תאוות העולם הזה, אין זו טעות. אנו יכולים לרדוף באף ובחימה אחרי דבר מה, ולבסוף לגלות... כלום. מאומה. רוח. עולם השקר. עולם ה"זה" - ברגע זה כל דבר נראה כמו עולם שלם, אבל רגע אחר כך, כחלום יעוף.

שונה היא כל כך תחושתם של הזוכים לסיפוק רוחני. אין בנמצא לומד דף היומי שהרגיש כי מלאה סאתו. להיפך, ככל שהוא מתמלא בסיפוק, ככל שהלומד חש בהנאה העצומה שבשעת הלימוד, ובתענוג הגדול הנפרש על פני כל היום כולו, הוא נצמד אל דף הגמרא כעולל אל סינורה של אמו. דבר לא יקח מלומד דף יומי את אשר השיג. איש אינו מסוגל לאמוד את אושרן העצום.

זהו עולם "הבא" - עולם ומלואו, מכאן ולעולם.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף י"א/ב ואירעו אבל

תנחומין מן ה"מת"

מספרים על ר'ב מטעם, בור ועם הארץ, שנשאל על ידי אחד מישומעי לקחו:

אביו שוכב על ערש דוי, ימיו ספורים והוא נוטה למות. אולם, עסקיו התכופים של הבן לא יאפשרו לו בשבועות הקרובים לשבת עליו שבעה ולהבטל ממלאכתו שבוע שלם. רק השבוע יכול הוא לשבת שבעה על האב. ובכן, היכול הוא להקדים ולשבת שבעה טרם מות המת?... (אגב, עיין תוס' כא/ד"ה דא"י).

הרב אישר זאת.

לא עברו דקות ספורות ונשלח שליח אל הרב עם שאלה מטעם האב החולה:

- **העלוי** ללכת לנחם את בנו היושב שבעה עליו...

דף י"ז/א מאי דקמן דאתא האידינא האי סבא כבי מדרשא

רבנן דאגדתא

רבי זירא ראה אות משמים בכך שרבי שמואל בר נחמני הזדמן לבית המדרש, אחר שנים רבות שלא עשה כן.

דין כפיית המיטה והמנהגים המסתעפים ממנו

במסכתנו מוזכרת פעמים אחדות ההלכה שעל האבל לכפות את מיטתו (ט/א ועוד), היינו: להופכה על פניה.

להפוך את מיטות האורחים על פניה: לא זו בלבד שאת מיטתו שלו עליו לכפות, אלא גם את כל המיטות שבבית עליו לכפות (כז/א), והטור (יו"ד סימן שפ"ז) מביא בשם הרמב"ן, כי בעל אכסניא צריך לכפות גם את כל המיטות הנמצאות בביתו לצרכי אורחים, ורק אם בא אורח יסדר לו את מיטתו, ובלכת האורח יכפה את מיטתו בשנית.

לדעת הרמב"ם (הלכות אבל פרק ד' הלכה י"ט) אף חובה על האבל לישון על מטתו הכפוייה, ואם לאו לא יצא ידי חובה - על כך בהרחבה בגליון הבא.

מדוע היום אין מקיימים הלכה זו? במאמר שלפנינו נתמקד בשאלה העולה בפיו של כל לומד: מה זה אירע שהלכה נקובה, ברורה ומפורשת, נמוגה ונעלמה כלא היתה. כיום אין נמצא אבל הכופה את מיטתו. מדוע ולמה?

בעלי התוספות (כא/א ד"ה אלו דברים) כותבים שני טעמים בדבר, אחד מהם: שלא יאמרו הנכרים כי מעשי כישוף אנו עושים ויבואו היהודים לידי סכנה (ומקור הדבר בירושלמי).

האבלים חדלו, איפוא, להפוך את מיטותיהם.

הדבר אומר דרשני, הן כיום כבר אין חשש שיאמרו כי מעשי כישוף אנו עושים. מדוע, איפוא, כיום לא שבים לקיים דין מפורש זה??

ובכן, מתוך דברי בעל ערוך השולחן (יו"ד סימן שפ"ז סעיף ג') עולה הסבר מעניין לכך.

הערוך השולחן כותב טעם נוסף על זה שכתבו הראשונים, מדוע בימינו אין כופים את המיטה: "ולדעתי יש עוד טעם, מפני שאין ישיבתנו על המיטות, ואצלנו יושבים על הקרקע, ולא דווקא על הקרקע אלא על ספסל קטן או על כרים וכסתות".

כוונת דבריו היא, כי דין כפיית המיטה מתקיים כאשר יושבים עליה בעודה כפוייה, אך ברוב המיטות המצויות בזמננו אין אפשרות לשבת על המיטה כשהיא הפוכה, וממילא אין מקום לכפות את המיטה, אם אי אפשר לשבת על גבה. אמנם, גם אם ישנן מיטות בודדות שאפשר לשבת עליהן בעודן הפוכות, מאחר שדין זה אינו שייך אצל רוב הציבור, כבר אין הנהגה זו מורה על אבלות.

הפכו את הכרים ואת הכסתות בבית האבל: מעניין לציין, כי הריב"ש, תלמידו של הר"ן, כותב לפני כשש מאות וחמישים שנים, כי במקומם נהגו להפוך את הכרים ואת הכסתות שעל גבי המיטה, בכך שצידם הנאה הופנה כלפי פנים. כמובן, שיש טעם למנהג זה אך ורק אם יש הבדל בין שני הצדדים של הכריות והכסתות, שאם לא כן, מה עניין בהפיכתן. בימינו אין נוהג מנהג זה.

להפוך את המיטה שבה נפטר המנוח: יש לציין, כי בספר מעבר יבוק, מספרי היסוד למנהגי האבלות ודיניה נאמר, כי אף על פי שאין כופין את המיטות, נוהגים לכפות את המטה שבה נפח המנוח את נשמתו. ברם, כיום גם מנהג זה בטל, וכל שנותר ממנו הוא, שיש הנוהגים להסיר ממיטה זו את הכרים ואת הכסתות ולכסותה בכיסוי בלבד בימי האבלות (דברי סופרים פרק ל"ט סעיף ד').

הפיכת המראות: מנהג נוסף המשתלשל ממנהג כפיית המיטה, הוא המנהג להפוך את המראות שבבית. מנהג זה נפוץ בתפוצות ישראל וניתנו לו הסברים שונים. אחד מהם הוא - דין כפיית המיטה. טעמי כפיית המיטה שייכים גם לגבי המראה, כגון הטעם "דמות דיוקני נתתי בהן ובעוונותיהם הפכתיה - כפו מיטותיהן עליה" (ט/א). טעם זה שייך גם לגבי המראה שדמות האדם נראית בה (דרשות חתם סופר, דף שפ"ז, ועיי"ש עוד).

העניין, מבאר המהר"צ חיות (בהגהותיו כאן), כי היו בין האמוראים - הוזכר בירושלמי - "רבנן דאגדתא", חכמים שעסקו יותר בענייני אגדה, ושמותיהם מוזכרים בתלמוד רק בקשר לעניינים אלה. אחד מהם הוא רבי שמואל בר נחמני. ברחבי הש"ס הוא מוזכר רק לגבי אגדות.

לפיכך ראה רבי זירא מקרה יוצא דופן בכך שהזדמן בדיקו ביום זה לבית המדרש של רבנן דהלכתא, שם לא היה רגיל לבוא...

דף כג/א אינו יוצא מפתח ביתו

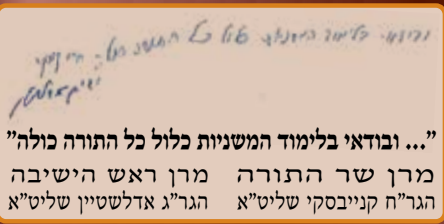
עדיין לא היה לאבל

על הפסוק (בראשית כג/ג) "ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני חת לאמר", אומר הספורנו, כי הסיבה שיצא ודיבר אל בני חת, היא מפני שקם "מעל פני מתו", שעדיין לא נקבר ולא חלה עליו אבלות...

אפיסקופוס

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

להתנסות חנים התקשר עכשיו: *3764

לעילוי נשמת

הר"ר יחזקאל עקשטיין ז"ל
ב"ר דוד ז"ל נלב"ע כ"ד בשבט תשס"ג
תנצב"ה

הונצח ע"י משפחת
הר"ר דוד אקשטיין שיחי - בלגיה

לעילוי נשמת

מרת רבקה זלדה פרידמן ע"ה
ב"ר שלמה זלמן ז"ל נלב"ע כ"ג בשבט תשס"ח
תנצב"ה

הונצחה ע"י לדיה שיחי

Advertisement for 'Meorot' featuring a book cover 'מלמוד בבלי' and promotional text: 'את מסכת מועד קטן חגיגה מאירים', 'הנמרא המושלמת המחכת את הש"ס על לומדיה', 'האסיפה מאי מקדק ספוסך יתק הקטן ללימוד', 'תבנית וזכרונות לרבנות הנבירה', 'הופיעו! מסכת מועד קטן חגיגה', 'נסח תנארי וספרים מה יתרון מסיב וטובות יס', 'טורות הש"ס של י"ד יודי • תנארי חרטי והחפפת מקרים ומספרים מיוון כשיסית • יתק סודר להקלת היראה והלבוש סוכי קיים', 'התאחדות מורשת ישראל', 'מוקד ישיב לנמרות "דף היומי": 02-804-3333'

